

Не до пари

Богдан Лепкий

Кипів борщ, юшка з грибками переверталися в горщику, як живі, і риба студилася на ґанку, як добродійка Метелицева схопилася за голову: "Ой, йой! Та же нас нині не буде до пари!"

Забула "на смерть", що від останнього Святого Вечора їх родина побільшилася, бо Бобо прийшов на світ. І, як звичайно у таких непередбачених випадках, побігла до свого чоловіка.

Метелиця, також, як звичайно, сидів над зшитками. Поправляв вправи з грецької мови. Хоч було зимно, прів над ними, — так багато похибок хлопці робили. А до того Метелиця спішився; хотів вбити того стоголового смока, себто виправити всі зшитки, щоб мати свята спокійні.

— Татуську! — почув над собою голосок як дзвіночок, і підніс голову з-над стола.

Перед ним стояла його Павлінця: кругленька, рум'яненька, зіркатенька, — гарна така!

Хустка на голові, щоб волосся в борщ не летіло, біла запаска з шельками через плечі, за поясом ключі. Таке вбрання робило її ще молодшою і ще привабливішою, — наскільки це було можливе. Метелиця глянув і облизався.

— Чого тобі, серце? — спитав оксамитним баритоном.

— Нас нині не буде до пари, — відповіла трагічним голосом.

Метелиця витер перо в стрепіхату чуприну, забуваючи, що воно з червоним атраментом і почав рахувати на пальцях:

— Ти і я, то двоє, Петрик і Нюта, то четверо, а Бобо п'ятий. Знаєш? Нас дійсно не буде до пари.

— Новину мені сказали пан професор! Буцім я до п'яťох не вмію рахувати.

— А таки, що не вмієш.

— Е-ет!

— Не еткай, а скажи мені, кілька буде півпяти і півпяти?

— Дев'ять,— відповіла не надумуючися Метелицева.

— Неправда!

— Що?

— Півпяти і півпяти, то буде ціла пята— заявив Метелиця.

— І-ді-йот!— почув у відповідь.— Я журюся, що не буде до пари, а йому дурниці в голові!

— А що ж я тобі пораджу, серце, на тоє? Якби ти мені скорше сказала.

— Ти знов жартуєш?!

— Якби ти мені скорше сказала, то може я попросив би був когось з кавалерів-суплентів, а так не буду бігати по місті, як дурний і шукати шостого, до вечері.

— Так тоді що?

— Або я знаю що!— і Метелиця перечеислював зшитки та зв'язував їх шнурком.

— А ти знаєш, що то значить, як без пари сісти до Святої Вечері?— питала Павлінця.

Метелиця мовчав. Затикав корком плящинку з атраментом.

— А Ньюта кашляє, а Бобо зубки дістає,— ломила губи професорова.— А тобі, щоб поправити зшитки й переслатися по обіді, а по вечері піти на прохід. Всі ви такі, самолюби, егоїсти, без серця, без чуття, без...— і голос її переходив у голосіння.

Метелиця висадив зшитки на шафу і зітхнув. Не любив слухати жінчиного плачу. Він попович, вихований на книшах, хлоп, як мур, а вона донька "пана радці", одиначка, вихована в вигодах, в аристократичних звичках. Дивився на неї, як на жертву, бо чи не жертвувала вона собою, виховуючи дітей та піклуючися хатою? Не любив сліз на її веселих живих очах, совість не давала йому спокою. Шукав якоїсь ради в голові.

— Геврека!— крикнув і плеснув у долоні.— посадимо нашу наймичку і буде нас шестеро, серце.

— Катрусю?

— Егеж...

Метелицева глянула на чоловіка, охнула і повалилася на крісло.

Він побіг по воду. Та заки вернувся, жінка прийшла до себе:

— Буцім то мудрий чоловік, філософію кінчив, здав іспит професорський, а часом таке дурне скажеш, що хоч хрестися.

— Чому?

— Або я знаю чому! Може тому, що Катруся з вашого села, а для тебе, що з вашого села, то найкраще, а може, що вона білявка і синьоока, а ти "в таких густуєш". Не знаю.

Метелиця присунувся з кріслом до жінки:

— Тільки без злоби і без злості, дитино, бо злість шкодить красі.

— Дай мені спокій!— і кинула собою, як риба.

— Послухай, я тобі щось скажу.

— Говори скоро, не нудь!

— У римлян був такий звичай, що одного дня в році невільники сідали за стіл, а їх пани, патриції, обслуговували їх, подавали напитки та страви.

— Так що?

— Так тоді, чому б ми не могли посадити Катрю при наших столі, щоб вона раз у рік з'їла з нами вечеру? Вона ж також людина!

— І гарна така, синьоока, правда?

— Правда, але тут не в красі річ, а в тім, щоб було до пари.

— Не вірю. А що до Риму, то де він тепер і хто знає, чи правду понаписували твої історики? То було колись.

Метелиця не піддавався.

— Якщо ти колишньому не віриш, так тоді знай, що ще й нині, в Данії, Швеції, чи в Норвегії, вже собі не пригадую де, є такий гарний звичай, що на Святий Вечір пани і слуги за одним столом сідають до вечері.

— А може ще і з одної миски їдять?— підхопила пані Павліна.

— Ні, того там нема, бо це стара й негігієнічна та некультурна звичка. Але по вечері всі йдуть до світлиці...

— До сальону...

— Так є, до світлиці, а то й до сальону, або навіть до балевої залі, розбирають дарунки з-під ялинки, колядують...

— А потім танцюють.

— А щоб ти знала, що й танцюють. Панночки з парубками, а паничі з дівчатами. Такий Святий Вечір навіть описаний у якогось з визначних скандинавських письменників, тільки вже не пригадую собі, в котрого.

— Дурний писав, а немудрі читають,— відрубала пані Павліна.

А Метелиця, замість загніватися на неї, погладив її попід бороду. Ніби свіжої, пушистої заліщицької морелі доторкнувся. Ні-ні! Ще куди краще було.

— Йди собі геть!— крикнула на нього дружина і відтрутила руку.— Голубці прикуряться. Гадаєш, що я так маю час, як ти. Що тобі! Тобі, щоб переслатися по обіді, а по вечері піти на прохід. А тут Бобо зубчики дістає, а Нюта так кашляє, що я спати не можу, а нас п'ятеро сяде до Святої Вечері... у-у-у...

Плакала, аж захлипувалася. Метелиця зціловував сльози.

— Любонцю! В тій тяжкій ситуації, я бачу тільки альтернативу. Або ти перестанеш вірити в пересуди і сяде нас п'ятеро до стола, або не перестанеш вірити і посадиш як шосту Катрусю. *Tetrium non datur*. В тому другому випадкові я нічого страшного, ані незвичайного не бачу. В наших предків колись також хазяї і челядь до вечері разом сідали. Не зашкодило б, якби ми дещо з нашої старовини назад до життя привернули. Вір мені, там чимало було гарного і цінного. А не забувай також, що Христос не в палаті, а в вертепі родився і що перед царями пастухи прийшли до Нього з поклоном. Так тоді, чому б нам не повечеряти з Катрусєю? Буде нас до пари, а їй також буде приємніше. Бо подумай, який то Святий Вечір у кухні, та ще самій одній. Подумай! Вона ж також людина.

Метелицева зірвалася і побігла до кухні. З одного боку віра, що воно не добре, як на Святий Вечір сідати до стола не до пари, а з другого погляд на служницю, як на людину якоїсь нижчої породи,— роби що хоч!

І пані Павліна злісно сувала горшками. Але все таки побідила материнська любов. З огляду на Бобцеві зубки і на Нютин кашель, казала Катрусі сідати до спільного стола.

Катруся приносила з кухні страви, а тоді присідала на краєчку крісла, як пташка на гилячці, готова кожної хвилини злопотіти крильми і відлетіти.

За матеріалами: Богдан Лепкий. "Під ялинку". Нью-Йорк, 1958 р.